

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka; given Stockholms slott den 18 april 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 april 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler uppkommen fråga angående ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka och anför därvid:

Inledning.

Gällande bestämmelser angående statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka innebära, bland annat, att statsbidrag till dylika hem utgår med 1 krona 25 öre för dag och patient, på villkor att för patient, till-

hörande det sjukvårdsområde, för vilket hemmet är avsett, icke uttages vårdavgift med högre belopp än 50 öre för dag. Vid bestämmandet av dessa grunder, vilket skedde vid 1936 års riksdag (proposition 206, riksdagens skrivelse nr 267), räknades med en genomsnittlig driftkostnad vid dessa hem av omkring 2 kronor 50 öre för vård dag, vadan å vederbörande huvudman — i regel landsting eller stad utanför landsting — skulle belöpa en nettokostnad av ungefär 75 öre per vård dag. Vidare förutsattes, att landstingen icke skulle åläggas någon återbetalningsskyldighet gentemot primärkommun för vårdavgift, som dylik kommun erlagt för fattigvårdsbehövande patienter.

Redan vid 1936 års riksdag riktades genom en då väckt motion (II: 674) uppmärksamheten på det förhållandet, att flertalet av de å ifrågavarande hem intagna vore berättigade till folkpension och att enligt den år 1935 antagna lagen om folkpensionering pensionen ofta komme att uppgå till belopp, som icke obetydligt överstege 50 öre per dag. För de fall, då fattigvårdssambälle erlade föreskriven dagavgift, påyrkades med hänsyn härtill en sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att utgående folkpension skulle delas lika mellan landstinget och vederbörande kommun på sätt för närvarande skedde, då fattigvårdsbehövande patient intagits för vård å hem för kroniskt sjuka. Riksdagen fann vissa skäl tala härför beträffande sådana patienter, som vore berättigade till pension enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring. I de fall åter, då vårdtagare bleve pensionsberättigad först efter det nya lagen om folkpensionering trätt i kraft, gjorde sig enligt riksdagens mening icke samma motiv för en hälftindelning gällande, enär landstingen vore befriade från bidragsskyldighet till pensionskostnaderna för sådana pensionstagare. Motionen föranledde därför icke någon riksdagens åtgärd.

Sedan jag i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag anmält min avsikt att i annat sammanhang (socialvårdens översyn) upptaga nu berörda spörsmål till övervägande, bragtes genom två vid 1938 års riksdag väckta motioner (I: 109 och II: 290) frågan ånyo under riksdagens prövning. I anledning härav hemställde riksdagen i skrivelse den 21 februari 1938 (nr 44), att Kungl. Maj:t ville överväga lämpligheten av att i sådan ordning verkställa utredning av detta spörsmål, att förslag i ämnet kunde föreläggas riksdagen utan det dröjsmål, som ett avvaktande av översynen av socialvården skulle medföra.

Genom beslut den 8 mars 1938 överlämnades denna riksdagens skrivelse till socialvårdskommittén med uppdrag att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

I två vid 1940 års lagtima riksdag väckta motioner (I: 19 och II: 16) framhölls, att folkpensioneringslagens bestämmelse, att kommun av utgående pension allenast finge tillgodogöra sig för utgiven dagavgift och annan vårdkostnad, med nuvarande låga dagavgift vid vårdhemmen för lättskötta sjuksjuka ofta medförde, att folkpensionär kunde hopsamla kapital under tid, som han på det allmännas bekostnad vore intagen å dylikt vårdhem. Samtidigt hade landstingens utgifter för vårdhemmens drift avsevärt stegrats, sedan statsbidragsgrunderna fastställts. Då nu berörda förhållande enligt

motionärernas mening icke kunde anses tillfredsställande, föreslogs i motionerna såsom en provisorisk lösning, att vårdavgiften vid hemmen skulle höjas till 1 krona per dag och patient.

Över dessa motioner avgav socialvårdskommittén, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande den 4 april 1940. Däri anförde kommittén bland annat:

Frågan om patienternas folkpension vore icke någon till dessa vårdhem begränsad angelägenhet. Även vid vissa andra offentliga anstalter föreläge samma spörsmål. Såvitt kommittén kunnat finna torde den riktiga lösningen vara, att till personer, som vore helt omhändertagna för vård på vissa anstalter, tilläggspension icke borde utgå. Emellertid hade frågan om patienternas folkpension samband med anstaltsvården även i andra avseenden, varför kommittén icke utan ett mera ingående övervägande vore beredd att förorda en sådan reform.

Gentemot motionärernas yrkande, att dagavgiften borde förhöjas till 1 krona, ville kommittén erinra, att förhöjningen komme att medföra för pensionärer i första ortsgruppen, som icke hade annan inkomst, att fattigvården måste betala en del av dagkostnaden och även för patienter, som icke uppure folkpension och som nu själva eller för vilka anhöriga betalade vårdkostnaden, komme i vissa fall den ökade dagavgiften att medföra, att fattigvården finge ingripa. Enligt kommitténs mening vore den omständigheten, att fattigvårdens klientel härigenom skulle komma att utökas med nya grupper av understödstagare, ägnad att väcka starka betänkligheter.

Därest provisoriska bestämmelser skulle anses mera motiverade i fråga om patienter, som uppure folkpension vid dessa än vid andra vårdanstalter, hade kommittén övervägt andra åtgärder. En sådan vore att dagavgiften bibehölles oförändrad för patienter, som icke uppure folkpension, medan för patienter med folkpension överstigande dagavgiften denna förhöjdes till samma belopp som pensionen. Mot en sådan lösning kunde dock invändas, att någon del av folkpensionen borde reserveras för pensionärens personliga behov.

Kommittén kunde icke finna, att det påtalade missförhållandet vore av den stora ekonomiska betydelse, att frågan borde bliva föremål för särskilda åtgärder, utan ansåge, att densamma borde upptagas och lösas i ett större sammanhang.

Riksdagen fann för sin del ådagalagt, att vissa olägenheter vore förbundna med nuvarande bestämmelser på området i de fall, då intagna vore berättigade till folkpension. Riksdagen ansåg ock angeläget, att åtgärder snarast möjligt vidtoges för att undanröja dessa olägenheter. På sätt socialvårdskommittén i sitt yttrande framhållit, vore emellertid frågan om de intagnas rätt till folkpension icke någon till dessa vårdhem begränsad angelägenhet. Att märka vore även, att ett bifall till motionernas yrkande skulle särskilt beträffande patienter, som tillhörde den lägsta dyrortsgruppen i folkpensioneringshänseende, medföra ökade utgifter för fattigvården, vilket icke kunde anses tillfredsställande. Under sådana förhållanden funne sig riksdagen icke böra bifalla motionerna.

Riksdagen vore i frågans dåvarande läge icke heller beredd att taga ställning till det av socialvårdskommittén berörda spörsmålet om skilda dagavgifter för patienter, som åtnjöte folkpension, å ena sidan, och övriga å dessa vårdhem intagna patienter å andra sidan. Riksdagen ansåge sig emel-

lertid böra understryka vikten av att behandlingen inom socialvårdskommittén av förenämnda spørsmål och vad därmed ägde samband i möjligaste mån påskyndades, så att förslag i ämnet kunde föreläggas 1941 års riksdag.

Socialvårdskommitténs förslag.

Med anledning av vad sålunda förekommit har socialvårdskommittén i skrivelse den 13 februari 1941 framlagt förslag till provisorisk lösning av förevarande spørsmål.

Kommittén erinrar däri till en början om att kommittén under hösten 1940 företagit vissa preliminära utredningar angående vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka samt i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1940 framhållit vikten av att åtgärder snarast vidtoges för att öka antalet vårdplatser å dylika hem. Härefter anför kommittén bland annat:

Kommittén vidhåller sin tidigare intagna principiella ståndpunkt, att tillläggspension icke bör utgå till personer, som äro helt omhändertagna för vård å vissa anstalter, men anser, att denna fråga icke lämpligen bör lösas ensamt för nu ifrågasvarande jämförelsevis lilla grupp av anstaltsvårdade folkpensionärer. Kommittén kommer att upptaga densamma i annat sammanhang. Emellertid hava förhållandena utvecklats sig så, att kommittén finner det angeläget, att en om ock provisorisk förändring av grunderna för fördelningen av driftkostnaderna åstadkomes. Särskilt vill kommittén hänvisa till den stegring av de faktiska vårdkostnaderna, som genom kristiden och av andra skäl inträtt. Som av en vid skrivelsen närsluten, av landstingsförbundets byrå uppgjord tablå framgår, beräknas dagkostnaden vid vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka för år 1941 till i genomsnitt 3 kronor 64 öre. Såvitt kommittén efter erhållna upplysningar kan bedöma, torde de beräknade kostnaderna i åtskilliga fall komma att väsentligen överskridas. Den beräknade genomsnittsdagkostnaden utgör en icke obetydlig ökning av den dagkostnad, som beräknades då gällande statsbidragsgrunder fastställdes. Den omständigheten att landstingen nu få vidkännas så väsentligt ökade driftkostnader mot vad ursprungligen beräknats kan befaras komma att medföra betänkligheter hos landstingen mot inrättande av nya vårdhem. Under dessa förhållanden synes det angeläget att åtgärder vidtagas för att minska landstingens nuvarande andel av vårdkostnaderna.

Rörande sättet härför yttrar kommittén:

Med hänsyn till dagavgiftens ringa storlek är den närmast till hands liggande åtgärden i detta syfte att verkställa en höjning av denna. Därutöver skulle kunna ifrågasättas en förhöjning av statsbidraget till vårdhemmen. Kommittén hyser dock betänkligheter mot att under nuvarande förhållanden föreslå en förändring av grunderna för statens medverkan vid anstaltsvården av de lättskötta sinnessjuka utan finner den lämpligaste åtgärden vara att vårdavgifterna höjas och i samband därmed en provisorisk reglering av förhållandet mellan folkpension och vårdavgift verkställas.

Vissa skäl tala för att dagavgiften å ifrågasvarande vårdhem fastställas till samma belopp som utgår för plats å allmän sal vid statens sinnessjukhus, eller 1 krona 30 öre. En sådan förhöjning av dagkostnaden skulle emellertid innebära, att ett avsevärt antal vårdhemspatienter, såväl folkpensionärer som andra, vilka kunna erläggas den nuvarande eller en något förhöjd vårdavgift, skulle nödgas anlita fattigvården för erhållande av bidrag till vårdkostnaden.

Såsom 1940 års riksdag uttalat, kan detta icke anses tillfredsställande. Kommittén har därför, med utgångspunkt från att dagavgiften icke bör överstiga det belopp som motsvaras av folkpension jämte oavkortad tilläggs pension i lägsta ortsgruppen, stannat för att förorda en generell förhöjning av dagavgiften till 75 öre samt införandet av särskilda dagavgifter för patienter, som åtnjuta folkpension.

I sistnämnda hänseende har kommittén övervägt följande tvenne alternativ. Det första alternativet innebär, att dagavgift för patient som uppbär folkpension sättes i viss relation till denna, så att avgiften utgår med 75 öre för folkpensionär i första ortsgruppen, 1 krona för folkpensionär i andra ortsgruppen och 1 krona 25 öre för folkpensionär i tredje ortsgruppen. Genom en sådan förhöjning av dagavgiften skulle folkpensionär, som uppbär oavkortad tilläggs pension, fränsett dyrtidstillägg, av det årliga folkpensionsbeloppet få behålla i första ortsgruppen omkring 25 kronor, i andra ortsgruppen 35 kronor och i tredje ortsgruppen 45 kronor. Mot en sådan lösning har från landstingshåll anförts, att med denna fasta avgift för folkpensionärerna komma de förhållanden, som tidigare föranlett ändringsyrkanden, att i viss omfattning kvarstå, särskilt om mera betydande dyrtidstillägg genomföres. Intagna, vilka icke ha några försörjningsplikter och som icke behöva några mera avsevärda belopp för egna behov, skulle få besparingar inestående hos vederbörande fattigvårdsstyrelse eller förmyndare, vilka besparingar vid hans frånfälle ofta skulle tillfalla arvingarna. Då samhället genom vård på anstalt sörjer för dessa sjuka samhällsmedlemmars behov, vore skäligt att den för deras försörjning avsedda pensionen oavkortad användes som bidrag till vårdkostnaderna.

Det andra alternativet innebär, att dagavgiften för vårdtagare med folkpension utgår med belopp, som i varje särskilt fall motsvarar folkpensionen, dock lägst 75 öre. Någon avsevärd olägenhet för fattigvårdsstyrelserna eller vårdhemmen innebär icke en sådan avgiftspåföring. Inom ett flertal landsting har, efter det att dyrortsgruppering av folkpensionerna genomfördes, vårdavgifterna till sinnesslöanstalterna utgått enligt dessa grunder. En förutsättning för detta alternativ synes dock kommittén vara, att vårdtagarna för egna behov erhålla något kontant belopp av vårdhemmen. Enligt vad kommittén erfarit lämna åtminstone vissa landstingsanstalter redan nu vårdtagarna mindre belopp för egna behov, och dessutom erhålla de mera arbetsföra arbetspremier eller flitpengar. För vårdtagarna torde det innebära en viss känsla av självständighet, om de äro tillförsäkrade någon del av folkpensionen att användas efter eget gottfinnande. Något stadgande i sådant avseende torde dock icke behöva införas i statsbidragskungörelsen utan torde det vara tillräckligt om ett uttalande sker till statsrådsprotokollet. Kommittén vill sålunda förorda ett uttalande av den innebörd, att till vårdtagare, som tillerkänts folkpension, bör i regel från vårdhemmet, fränsett arbetspremier eller flitpengar, utbetalas ett mindre månatligt belopp att av honom användas för egna behov.

Mot en generell skärpning av betalningsvillkoren för folkpensionärer, som äro intagna på dessa vårdhem, kan invändas, att vissa vårdtagare äro försörjningspliktiga mot hustru eller minderåriga barn och att det därför vore skäligt att en del av folkpensionen utbetalades till dem. Enligt grunderna för folkpensioneringen äro emellertid pensionsbeloppen beräknade endast för pensionärens eget behov; för minderåriga barn utgår särskilda barnbidrag. Bemärkas bör vidare, att folkpensionen för patienter på landstingens vårdhem för kroniskt kroppssjuka i sin helhet fördelas mellan landstingen och kommunerna.

Kommittén har av såväl principiella som praktiska skäl stannat vid att för-

orda det senare alternativet, vilket innebär en höjning av dagavgiften för de folkpensionärer, som tillhöra första ortsgruppen med omkring 50 öre, för dem som tillhöra andra ortsgruppen med omkring 80 öre och för dem som tillhöra tredje ortsgruppen med omkring 1 krona 10 öre. Förslaget förverkligar enligt kommitténs mening en riktig princip, nämligen att så länge folkpension enligt gällande lag utgår till sjuka personer, som äro varaktigt omhändertagna för vård på anstalt, bör folkpensionen i första hand användas till täckandet av det allmännas omkostnader för erforderlig vård. Den uppdelning av vårdavgifterna efter ortsgrupper som omförmäles i det första alternativet avser att tjäna samma syfte men kommer att verka mera ojämnt.

Kommittén tillägger, att genom den föreslagna lösningen av frågan om folkpensionärernas vårdavgifter icke vinnes lika fördelning mellan kommunerna och landstingen av de intagnas folkpensionsbelopp. Såvitt kommittén kunde finna, borde emellertid vården av de sinnessjuka i första hand vara en statens och i andra hand en landstingens angelägenhet, medan kommunerna borde befrias från att deltaga i dessa kostnader. Genom det förordade förslaget genomfördes vidare en ordning, som gjorde det möjligt att senare utan rubbning av kommunens direkta bidragsskyldighet genomföra en mera definitiv reform av innebörd, att till de å anstalt vårdade sinnessjuka icke skulle utgå tilläggspension. En lika fördelning mellan kommunerna och landstingen av folkpensionsbeloppen skulle för övrigt innebära, att fattigvård måste utgå till folkpensionär tillhörande första ortsgruppen, varigenom fattigvården skulle tillföras ett nytt klientel av hjälpbehövande.

Avgivna yttranden.

Över socialvårdskommitténs förslag hava yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Medicinalstyrelsen har för sin del funnit vägande skäl förebragta för en höjning av dagavgifterna för att under nuvarande förhållanden lätta landstingens ekonomi. Styrelsen har vidare funnit det principiellt riktigt, att vårdtagare, som åtnjuta full försörjning, få avstå sin pension såsom bidrag till täckande av de med deras uppehälle förenade kostnaderna. Att vederbörande vårdtagare av sin pension får för egna utgifter disponera ett mindre månatligt belopp finner styrelsen dock skäligt. Under åberopande härav har medicinalstyrelsen tillstyrkt socialvårdskommitténs förslag.

Svenska landstingsförbundet har likaledes uttalat sin anslutning till kommitténs förslag. Enligt förbundets mening är det fullt riktigt, att vårdhemmens ägare få tillgodogöra sig vårdtagare tillkommande folkpension. Dock anser styrelsen i likhet med kommittén motiverat, att en viss del av pensionen utbetalas till pensionären för bestridande av rent personliga utgifter. Huru stor denna del borde vara, syntes förbundet svårt att på förhand fixera, då behovet hos olika interner växlade, beroende på sjukdomsgraden m. fl. förhållanden. Denna fråga kunde därför knappast regleras författningsvägen. Ett uttalande därom i den blivande propositionen i ärendet syntes vara till-

räckligt, och förbundet vore övertygat om att landstingen skulle vara angelägna att lojalt efterkomma detsamma.

Beträffande självbetalande patienter synes förbundet vissa skäl tala för att dagavgiften vid hithörande vårdhem sättes till samma belopp, som den lägsta avgiften vid de statliga sinnessjukhusen. På skäl, som av socialvårdskommittén anförts och då det här är fråga om en relativt liten patientgrupp, har förbundet dock icke velat ifrågasätta en dylik höjning.

Svenska stadsförbundet tillstyrker jämväl kommittéförslaget. Förbundet betonar emellertid nödvändigheten av att vårdtagaren får uppbära ett mindre månatligt belopp för egna behov och ifrågasätter, om enbart ett uttalande till statsrådsprotokollet är tillräckligt för detta syftes realiserande.

Även *svenska landskommunernas förbund* biträder förslaget, om ock med viss reservation. Förbundet yttrar sålunda:

Det torde vara obestriddigt, att driftkostnaderna för ifrågavarande vårdhem väsentligt stegrats från den tidpunkt, då den nu gällande dagavgiften fastställdes, varför en höjning av dagavgiften får anses motiverad. I sitt förslag till höjning av denna avgift har socialvårdskommittén gjort det uttalandet, att vården av dem, som vårdas å hemmen för lättskötta sinnessjuka, i första hand bör vara en statens och i andra hand en landstingens angelägenhet, medan kommunerna böra befrias från att deltaga i dessa kostnader. Förbundet vill emellertid framhålla, att ett genomförande av kommitténs förslag icke skulle helt befria kommunerna från deltagandet i kostnaderna för vårdhemmen. Kommunerna bestrida nämligen viss del av tilläggspensionen, varför de, åtminstone indirekt, skulle komma att lämna bidrag till sagda kostnader. Förbundet vill dock i betraktande av det trängande behovet av utökning av vårdmöjligheterna för de lättskötta sinnessjuka, vilkas vård i alltför hög grad betungar kommunernas ålderdomshem, icke motsätta sig en höjning av dagavgiften å vårdhemmen efter de principer, som kommittén föreslagit. Till denna förbundets ståndpunkt har även den omständigheten bidragit, att anordningen endast skulle ha provisorisk karaktär i avvaktan på en slutgiltig lösning i större sammanhang av dagavgiftsfrågan, varvid även frågan om kommunernas bidrag till vårdhemmens driftkostnader torde komma under prövning.

Pensionsstyrelsen finner i likhet med socialvårdskommittén lämpligt att åtgärder vidtagas för att nedbringa landstingens ifrågavarande kostnader. Styrelsen anser också, att utgående folkpension — i varje fall till den del densamma utgöres av tilläggspension — i första hand bör användas till täckande av det allmännas omkostnader för anstaltsvård. Det av kommittén föreslagna sättet för vinnande av dessa syftemål synes styrelsen dock kunna medföra vissa olägenheter. Styrelsen anför härutinnan följande.

Principen att sätta patient, som tillerkänts folkpension, i särställning och låta honom ersätta vårdkostnaden med högre belopp än andra patienter är icke ny. I kungörelserna den 8 oktober 1915 angående understöd av statsmedel åt anstalter för obildbara sinnesslöa (nr 391) och angående understöd av statsmedel åt anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallande sjuka, och åt epileptikeranstalter (nr 392) samt den 9 juli 1920 (nr 607) angående statsbidrag till driftkostnaderna vid i lagen om fattigvården den 14 juni 1918 avsedda arbetshem förekommo sålunda bestämmelser, enligt vilka till anstalterna utgående statsbidrag för pensionstagare skulle minskas

med belopp, som motsvarade statens andel i kostnaden för dennes pensions-tillägg. Erfarenheterna vid tillämpningen av dessa bestämmelser voro emellertid mindre goda, vilket föranledde att bestämmelserna upphävdes genom kungörelser den 18 juni 1927 (nr:is 210, 211 och 213). Redogörelse för frågans behandling lämnas i proposition nr 110 till 1927 års riksdag (sid. 8—22). De synpunkter som däri framlagts torde i stort sett alltjämt äga giltighet.

Med folkpensioneringslagens nuvarande bestämmelser rörande utbetalning av folkpension kunna vid genomförande av socialvårdskommitténs förslag vissa svårigheter uppkomma för vårdhemmen att mot pensionstagarens eller vederbörande förmyndares vilja utbetala folkpensionen. Dessa svårigheter torde icke kunna effektivt avhjälpas utan ändring av utbetalningsbestämmelserna i folkpensioneringslagen.

Socialvårdskommittén synes utgå ifrån att hela folkpensionen skall tagas i anspråk för vårdavgiften. En del av folkpensionen utgöres emellertid av en på grund av erlagda avgifter utgående grundpension, som numera kan uppgå till relativt stort belopp. Som skäl för att fattigvårdssamhälle i vissa fall skulle — på sätt 11 § andra stycket folkpensioneringslagen numera stadgar — få uppbära icke blott tilläggspensionen utan även den grundpensionen då motsvarande avgiftspensionen anfördes i propositionen nr 110 till 1927 års riksdag, att pensionstagaren, i alla händelser hade skyldighet att i mån av förmåga ersätta utgifterna för sin vård och försörjning. Detta skäl kan emellertid icke åberopas, då pensionstagaren erlägger högre vårdavgift än övriga patienter och detta motiveras med att folkpensionen utgår av allmänna medel. Skulle pensionstagaren själv få uppbära grundpensionen, måste en säkerligen i många fall besvärlig uppdelning av den utgående folkpensionen mellan pensionstagaren och anstalten äga rum. — Med anledning av socialvårdskommitténs uttalande att barnbidrag utgår för eventuella barn och att pensionen är beräknad allenast för pensionstagarens egna behov, finner pensionsstyrelsen angeläget påpeka, att i 10 § folkpensioneringslagen viss möjlighet beretts anhöriga till pensionstagare, som på statens bekostnad är intagen å anstalt, att uppbära dennes tilläggspension.

Det torde vara av vikt, att möjlighet icke beredes vårdhemmen att uttaga så hög vårdavgift att landstingens kostnader helt försvinna. Det allmännas intresse av att vårdkostnaderna bli så låga som möjligt skulle eljest lätt kunna äventyras. Så t. ex. skulle enligt socialvårdskommitténs förslag för patienter med folkpension, beräknad enligt reglerna för ortsgрупп 3, dagavgiften kunna uttagas med ungefär 1 krona 60 öre. Härtill kommer statsbidrag med 1 krona 25 öre. För vårdkostnadernas bestridande skulle alltså till vårdhemmets förfogande stå ett belopp av 2 kronor 85 öre. Vid de vårdhem, som ha låga dagkostnader, för 1941 utgöra de lägsta kostnaderna 2 kronor 28 öre, skulle intresset av att kostnaderna hållas nere under sådana förhållanden lätt kunna minskas.

För att undanröja nu berörda olägenheter men ändå söka vinna det med socialvårdskommitténs förslag avsedda syftet förordar pensionsstyrelsen här efter viss omläggning av kommitténs förslag. Rörande dennas innebörd yttrar styrelsen i fortsättningen följande.

Av det anförda torde framgå, att pensionsstyrelsen icke finner det lämpligt, att storleken av dagavgifterna å vårdhem för lättskötta sinnessjuka på sätt socialvårdskommittén föreslagit göres beroende av till vårdtagarna utgående folkpension. Styrelsen anser sig böra påpeka att i de redan nu förekommande, av kommittén angivna fall, då vårdavgiften satts i relation till utgående folkpension, bestämmelserna utformats på sådant sätt att det endast

i undantagsfall kan inträffa, att en välsituerad vårdtagare får betala lägre dagavgift än en vårdtagare, som tillerkänts folkpension. Enligt socialvårds-kommitténs förslag skulle däremot en välsituerad patient i regel få betala lägre avgift än folkpensionären.

Syftemålet med socialvårdskommitténs förslag skulle enligt pensionsstyrelsens förmenande kunna vinnas genom höjning av maximigränsen för dagavgiften till lämpligt belopp — enligt vad i det följande föreslås en krona för dag — och genom föreskrift att, intill det sålunda fastställda beloppet, vårdavgift för patient, som icke äger annan tillgång än folkpension, högst finge uttagas med folkpensionens belopp. I de fall, då patient som åtnjuter folkpension äger annan tillgång än denna, skulle således den vanliga dagavgiften utgå. Då allt talar för att dessa fall äro få samt att — då de förekomma — sammanlagda tillgångarna i regel förslå till erläggande av vårdavgiften, torde praktiskt taget inga patienter med folkpension behöva anlita fattigvården för erhållande av bidrag till vårdavgiften. Vad nu sagts gäller i tillämpliga delar jämväl invalidunderstöd.

Vidare skulle, med den av pensionsstyrelsen föreslagna avgiftsberäkningen, endast i få fall behöva förekomma att patienter, som icke ägde rätt till tilläggspension, behöfve anlita fattigvården för erhållande av bidrag till vårdavgiften. Dels anser styrelsen troligt att invaliditet i folkpensioneringslagens mening i stor utsträckning föreligger hos de å ifrågavarande vårdhem intagna patienterna och dels torde det — om avgiftsgränsen icke sättes alltför högt — knappast kunna inträffa, att en patients årsinkomst är sådan att den understiger vårdavgiften och samtidigt på grund av sin storlek utesluter patienten från rätt till tilläggspension. Möjligt är att genom avgiftsförhöjningen en del patienter, som hittills underlåtit att söka folkpension, enär deras egna medel räckt till för erläggande av den nuvarande låga avgiften, skulle nödgas söka sådan pension.

Pensionsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att beträffande å ifrågavarande vårdhem intagna patienter, vilka icke äro invalider i folkpensioneringslagens mening, det kan visa sig behöfligt att de, för återvinnande av största möjliga arbetsförmåga och hälsa, efter någon tids vistelse vid vårdhemmet erhålla hjälp från det allmänna i annan form. Så länge fattigvårdssamhällets bidrag till vårdkostnaden för patienten är jämförelsevis obetydligt torde det ofta bliva svårt att erhålla dess medverkan till beredande av den i regel kostsammare hjälp som härvid under någon tid kan visa sig erforderlig. Ur denna synpunkt är det således fördelaktigt om fattigvårdens kostnader för dessa patienter å vårdhemmen icke bliva alltför låga.

Av vad pensionsstyrelsen tidigare anfört rörande vikten av att landstingens vårdkostnader ej helt försvinna framgår, att maximigränsen för dagavgiften för närvarande icke lämpligen bör sättas högre än till 1 krona. Även om det med denna avgiftsgräns alltjämt skulle kunna inträffa, att patienter med tilläggspension kunna spara en del av denna, torde dock fördelarna med styrelsens förslag vara så stora, att detsamma i avbidan på en definitiv reglering av hithörande spörsmål bör givas företräde framför det av socialvårds-kommittén uppgjorda förslaget.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att vid tillkomsten av gällande regler om statsbidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka förutsattes, att den genomsnittliga driftkostnaden vid dessa hem uppginge till omkring 2 kro

nor 50 öre för vård dag, varav i statsbidrag utginge 1 krona 25 öre, av patienten i vårdavgift uttoges högst 50 öre samt å vederbörande huvudman — i regel landsting eller stad utanför landsting — belöpte 75 öre. Sedan dess har en avsevärd stegring av vårdkostnaderna inträtt. En beräkning av dagkostnaderna för år 1941 utvisar sålunda en genomsnittlig sådan kostnad av 3 kronor 64 öre. Dessa ökade kostnader falla uteslutande på vårdhjemmens huvudmän.

Att frågan om höjning av dagavgifterna aktualiserats sammanhänger emellertid icke närmast med de under senare tid ökade driftkostnaderna. Ursprungligen riktades nämligen uppmärksamheten på denna fråga av den anledningen att efter vidtagna reformer å folkpensionsväsendets område folk pensionen ofta ej oväsentligt överstege vårdavgiften, 50 öre för dag. En folk pensionär, som åtnjöte försörjning å vårdhem av nu ifrågavarande slag, finge sålunda, sedan vårdavgiften erlagts, behålla mera av folk pensionen än som kunde anses erforderligt för hans personliga behov.

Väl kan anledning finnas att först i ett större sammanhang taga ståndpunkt till frågan om de folk pensionärers ställning, som åtnjuta vård å allmän anstalt. Enär förevarande spörsmål emellertid icke begränsar sig härtill, utan det oberoende härav är skäl överväga en jämkning av det nu rådande förhållandet mellan den dagavgift, som uttages av patienten, och det allmännas bidrag, ansluter jag mig till uppfattningen, att en provisorisk ändring av nu gällande bestämmelser rörande dagavgiften å ifrågavarande vårdhem bör företagas.

Om sättet att lösa nu ifrågavarande spörsmål hava emellertid under utredningen i ärendet olika meningar gjort sig gällande. Socialvårdskommittén har förordat en generell höjning av dagavgiften vid vårdhemmen till 75 öre samt införande av särskilda vårdavgifter för patienter, som åtnjuta folk pension. Sistnämnda avgift förordas utgå med belopp, som i varje särskilt fall motsvarar folk pensionen, dock med lägst 75 öre per dag. Härvid förutsattes, att de intagna skola av pensionen få för eget behov behålla ett mindre, kontant belopp, som av vederbörande huvudman bestämmes. Detta förslag har biträtts i samtliga remissyttranden utom pensionsstyrelsens, däri viss omläggning av förslaget förordas.

Pensionsstyrelsen anser det mindre lämpligt, att storleken av dagavgiften göres beroende av till vårdtagarna utgående folk pension och riktar uppmärksamheten på, att enligt socialvårdskommitténs förslag en välsituerad patient i regel får betala mindre än folk pensionären. Styrelsen framhåller tillika, att det icke kan vara riktigt att låta folk pensionär betala högre dagavgift än andra, i den mån denna högre avgift motsvarar utgående grundpension. Å andra sidan skulle, därest pensionstagaren själv tillåtes uppbära grundpensionen, i många fall en besvärlig uppdelning av folk pensionens belopp mellan pensionstagaren och anstalten komma att bliva följden. Under hänvisning härtill och med betonande av att en alltför hög vårdavgift kan befaras medföra ett bristande intresse hos huvudmännen att i möjligaste mån begränsa driftkostnaderna vid hemmen, föreslår pensionsstyrelsen, att dagavgiften vid hemmen generellt höjes till 1 krona, dock att för folk pensionär, som icke äger annan tillgång än folk pensionen, avgift må inom nämnda gräns uttagas med högst

folkpensionens belopp. Styrelsen tillägger, att vid en tillämpning av dessa grunder någon nämnvärd utökning av fattigvårdsklientelet icke torde komma att äga rum, då det knappast kunde inträffa, att en patients årsinkomst vore sådan, att den understegte vårdavgiften och samtidigt på grund av sin storlek uteslöte patienten från rätt till tilläggspension.

Enligt min uppfattning är pensionsstyrelsens förslag förenat med vissa fördelar framför allt såtillvida, att det icke föregriper en kommande lösning av det vidare spørsmålet om folkpensionärens ställning under tid, då han åtnjuter vård å allmän anstalt. Förslaget undanröjer emellertid endast delvis det missförhållande, som påtalats, och är dessutom ägnat att skärpa divergenserna i nu berörda hänseende mellan de olika ortsgrupperna. Genom pensionsstyrelsens förslag skulle nämligen en folkpensionär i ortsgrupp I som regel icke komma att få behålla någon del av sin pension, medan folkpensionär i ortsgrupperna II och III vid oavkortad pension skulle komma att få behålla omkring 30 respektive 60 öre per dag. Med socialvårdskommitténs förslag vinnes större rättvisa mellan folkpensionärerna i de olika ortsgrupperna, särskilt om detsamma kompletteras med en obligatorisk bestämmelse, att folkpensionärerna skola äga behålla ett visst, för samtliga ortsgrupper lika stort minimibelopp under den tid de äro intagna å dessa hem. I sistnämnda hänseende har jag efter vissa undersökningar ansett mig böra förorda, att patient, som åtnjuter oavkortad folkpension, må behålla ett belopp av lägst 5 kronor per månad eller alltså 60 kronor per år. Övriga folkpensionärer böra efter vederbörande huvudmans bedömande få behålla ett något mindre belopp. Genom en dylik bestämmelse skulle även pensionsstyrelsens invändning mot kommitténs förslag, i vad detsamma berör grundpensionen, komma att förlora huvudparten av sitt underlag. Med nu angivna modifikation finner jag mig därför böra tillstyrka socialvårdskommitténs förslag. Jag anser mig emellertid böra understryka, att det av mig sålunda förordade förslaget i dess helhet är att betrakta såsom ett provisorium i avbidan på den lösning, som det av socialvårdskommittén berörda principspørsmålet om å allmän anstalt intagnas rätt till folkpension kan komma att erhålla.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkten 101, har räknats med oförändrade villkor för statsbidrag till ifrågavarande hem under nästa budgetår. Då emellertid det av mig förordade förslaget torde böra genomföras snarast möjligt, vill jag tillstyrka, att framställning göres till riksdagen i syfte att från och med nästa budgetår få till stånd en ändring i gällande villkor för statsbidrag till ifrågavarande vårdhem av den innebörd, för vilken jag nu redogjort. Någon ändring av det för nästa budgetår äskade anslagsbeloppet påkallas däremot icke.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de ändrade villkor för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, som jag i det föregående förordat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertha Klemedtson.
